

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی

مطالعه ی تطبیقی راهبردهای اصلاح و درمان ایران و کانادا

استاد راهنما: دکتر شهرام ابراهیمی

اساتید مشاور: دکتر محمد هادی صادقی - دکتر فضل الله فروغی

دانشجو: عبدالله ایزدی

بهمن ماه ۱۳۹۰

"اظهارنامه"

اینجانب **عبداله ایزدی** دانشجوی کارشناسی ارشد رشته‌ی حقوق گرایش جزا و جرم‌شناسی دانشکده‌ی حقوق و علوم سیاسی اظهارمی‌کنم که این پایان‌نامه حاصل پژوهش خودم بوده و در جاهایی که از منابع دیگران استفاده کرده‌ام، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را نوشته‌ام. همچنین اظهارمی‌کنم که تحقیق و موضوع پایان‌نامه‌ام تکراری نیست؛ و تعهدمی‌نمایم که بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننموده و یا در اختیار غیر قرار ندهم. کلیه حقوق این اثر مطابق با آیین‌نامه مالکیت فکری و معنوی متعلق به دانشگاه شیراز است.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضا:

به نام خدا

مطالعه تطبیقی راهبردهای اصلاح و درمان ایران و کانادا

به کوشش

عبداله ایزدی

پایان نامه ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به عنوان بخشی
از فعالیت های تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته ی

حقوق جزا و جرمشناسی

از دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی کمیته ی پایان نامه، با درجه ی.....

دکتر شهرام ابراهیمی، استادیار بخش حقوق جزا و جرمشناسی (رئیس کمیته).....

دکتر محمد هادی صادقی، دانشیار بخش حقوق جزا و جرمشناسی.....

دکتر فضل اله فروغی، استادیار حقوق جزا و جرمشناسی.....

بهمن ماه ۱۳۹۰

تقدیم به:

پدرم، به پاس تمام خوبی‌هایش

و مادرم

که، هستی‌ام از وجود اوست و تا ابد مهر و محبتش کرامتبخش

و وجودم خواهد بود

« سپاس گزاری »

سپاس خدای یگانه را برای تمامی عنایت هایش و این که مرا در راه تحصیل مورد لطف خود قرار داد. با تشکر فراوان از پدر و مادر بزرگوام که مرا فداکارانه و مدیرانه پروراندند و همواره عاشقانه از عصاره وجودشان برایم مایه می گذارند. صمیمانه سپاسگزارم از زحمات استاد فرهیخته، جناب آقای دکتر ابراهیمی که جدای از استاد حقوق برای بنده، استاد و اسوه اخلاق بودند. تشکر و قدردانی می نمایم از اساتید بزرگوام جناب آقای دکتر صادقی و جناب آقای دکتر فروغی به پاس تمامی زحماتی که در ۶ سال دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد برای این جانب کشیدند. باشد که در دوره دکتری و در عرصه های دیگر مجالی برای جبران قسمت هایی از آن زحمات فراهم گردد. تشکر می کنم از زحمات دانشجویان بزرگواری که با توجه به مشغله اینجانب، خصوصاً در روند اداری کار پایان نامه و تهیه منابع بنده را یاری رساندند، آقایان پارسائی نیا، اسدی، منصوری و سرکاران خانم: رضایی، زنجری، فانی و سایر دانشجویان که مجالی جهت بیان نام آن ها نمی باشد. تشکر ویژه دارم از برادر عزیزم جناب آقای دکتر فلامرز ایزدی که از ابتدای حضورم در دانشگاه شیراز همواره یاور لحظه های سخت بنده بوده است. همچنین تشکر می نمایم از همکاران محترم: نعمت الهی، زارعی، یارمحمدی، حسن شاهی و هاشمی که مشوق و یاور اینجانب در راه نگارش پایان نامه بودند.

چکیده

مطالعه تطبیقی راهبردهای اصلاح و درمان ایران و کانادا

به کوشش

عبداله ایزدی

اصلاح و درمان مجرمین سیاستی است که راهبردهای حاکم بر آن در تمامی مراحل فرآیند کیفری قابل تحلیل می باشد. مرحله پیش از اجرای کیفر، مقطعی می باشد که نقش اساسی در رسیدن به اهداف اصلاح و بازپروری مجرمان دارد. در این مرحله محلی نمودن پلیس، مشارکت و ترمیم، قضاذائی و مداراگرایی کیفری راهبردهای شاخصی هستند که در تحلیل راهبردی، می توان از آنها به راهبردهای پایه ای و بستر ساز یاد نمود. در این ارتباط برخلاف نظام حقوقی ایران که فاقد راهبرد اول بوده و سایر راهبردها را نیز به شکل ناقص، اجرایی نموده، سیستم حقوقی کانادا با تاسیس نهادهای ویژه، اهتمام خاصی را برای این مقوله قائل شده است. در مرحله اجرای مجازات زندان، راهبردهای برگزاری دوره های اصلاح و درمان محور، اولویت در اصلاح، تخصصی نمودن امر اصلاح، تخییر در اصلاح و ارزیابی و سنجش کارایی در راستای هدف اصلاح و درمان، جلوه نمایی می کنند. هر چند می توان میزان توجه به راهبرد برگزاری دوره های اصلاح و درمان محور در ایران و کانادا را در سطح نزدیک و قابل تقدیر دانست لکن سازوکارهای حاکم بر نهادهای اصلاح مدار در ایران بر خلاف کانادا حاکی از نقض یا عدم توجه به راهبردهای دیگر می باشد. مرحله خارج از محیط زندان در پناه راهبردهای توسعه ضمانت اجراهای اجتماع مدار، توسعه حمایت از زندانیان آزاد شده و نظارت، کنترل و تمرین، خطوط اصلاح و درمان را به سمت هدف باز اجتماعی شدن ترسیم می نماید. سیستم حقوقی ایران، در قالب لوایح در حال تصویب، راهبردهای مذکور را در دورنمای سیاست جنایی خود ترسیم نموده است. لکن به دلیل عدم وجود بسترهای لازم، عملی شدن راهبردهای مذکور مورد تردید می باشد. به عکس، نظام اصلاحی کانادا هر سه راهبرد را با گرایش و مدل‌های خاصی مدنظر قرار داده است.

واژگان کلیدی: راهبرد، اصلاح، بازپروری، مدارا گرایی کیفری، دوره های اصلاح محور، مجازات های اجتماع مدار، نظارت و کنترل

"فهرست مطالب"

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۱	۱: طرح موضوع
۳	۲: اهداف تحقیق
۳	۳: مساله اساسی و سوالات تحقیق
۴	۴: پیشینه تحقیق
۶	۵: روش تحقیق
۶	۶: ساماندهی تحقیق
۷	فصل اول: کلیات
۷	مبحث اول: واژه شناسی
۷	گفتار اول: تطبیق (مطالعه تطبیقی)
۹	گفتار دوم: راهبرد
۱۰	گفتار سوم: اصلاح
۱۲	گفتار چهارم: درمان
۱۳	مبحث دوم: مبانی توسل به سیاست اصلاح و درمان
۱۳	گفتار اول: مبانی حقوق بشری
۱۴	گفتار دوم: مبانی اجتماعی
۱۶	گفتار سوم: مبانی سیاسی
۱۶	گفتار چهارم: مبانی اعتقادی
۱۷	گفتار پنجم: مبانی اقتصادی

۱۸	مبحث سوم:بستر های لازم جهت کارآمدی اصلاح و درمان
۱۸	گفتار اول:اختیاری شدن اصلاح درمان
۱۹	گفتار دوم:توجه به زیر بناهای اجتماعی و اقتصادی
۱۹	گفتار سوم:توجه به بزه دیدگان
۲۰	گفتار چهارم:توجه عالمانه به شخصیت انسانی مجرم
۲۰	گفتار پنجم:تامین امکانات لازم
۲۰	مبحث چهارم:سیر تاریخی اصلاح و درمان
۲۳	مبحث پنجم:تاثیر جرمشناسی اصلاح مدار بر حقوق کیفری
۲۳	گفتار اول:تاثیر بر قوانین کیفری
۲۴	گفتار دوم:تاثیر بر روبه قضایی
۲۵	گفتار سوم:تاثیر بر مجریان احکام کیفری
۲۵	مبحث ششم:اصلاح اجباری یا اصلاح به اختیار؟
۲۷	فصل دوم:راهبردهای اصلاحی در مرحله پیش از اجرای کیفر
۲۷	مبحث اول :محلی نمودن پلیس
۲۷	گفتار اول:بیان راهبرد
۲۸	گفتار دوم:ویژگی های پلیس محلی
۲۹	گفتار سوم:مقایسه پلیس محلی و سنتی
۳۰	گفتار چهارم:جلوه های منعکس در ایران و کانادا
۳۰	بند اول:معرفی نهاد
۳۲	بند دوم:شرح نهاد و ویژگی های آن
۳۴	بند سوم:شرایط لازم برای استفاده از ضمانت اجراهای غیر رسمی
۳۵	بند چهارم:نتایج آماری

۳۵	گفتار پنجم: بررسی راهبردی
۳۶	مبحث دوم: راهبردهای مشارکت و ترمیم
۳۶	گفتار اول: بیان راهبرد
۳۷	گفتار دوم: مروری بر سابقه مشارکت و ترمیم در ایران و کانادا
۳۹	گفتار سوم: جلوه های راهبرد مشارکت و ترمیم
۳۹	بند اول: جلوه های منعکس در ایران
۳۹	الف: محافل تعیین مجازات
۴۲	ب: برنامه حل و فصل غیر قضایی ویژه بزرگسالان
۴۳	ج: کنفرانس های خانوادگی
۴۴	بند دوم: جلوه های منعکس در ایران
۴۴	الف: شوراهای حل اختلاف
۴۶	ب: رسیدگی به جرایم اطفال و نوجوانان
۴۷	ج: جلوه های منعکس در لایحه آیین دادرسی کیفری
۴۸	گفتار چهارم: بررسی راهبردی
۵۱	مبحث سوم: راهبرد قضا زدائی و مداراگرایی
۵۲	گفتار اول: بیان مفهوم راهبرد
۵۲	گفتار دوم: جلوه های منعکس در ایران و کانادا
۵۳	بند اول: جلوه های منعکس در کانادا
۵۳	الف: مختصری بر آیین دادرسی کیفری در کانادا
۵۵	ب: معامله اتهام
۵۷	ج: حاکمیت سیستم اقتضای تعقیب
۵۹	بند دوم: جلوه های منعکس در ایران

۵۹	الف: تعلیق تعقیب دعوی کیفری
۶۱	ب: ترک تعقیب دعوی کیفری
۶۱	ج: توبه
۶۲	گفتار سوم: بررسی راهبردی
۶۲	بند اول: قضا دائی
۶۵	بند دوم: مدارا گرای
۶۷	فصل سوم: بررسی راهبردهای اصلاح و درمان در مرحله اجرای مجازات
۶۸	مبحث اول: نهاد های متولی و قوانین حاکم
۶۹	گفتار اول: ایران
۶۹	گفتار دوم: کانادا
۷۰	مبحث دوم: معرفی راهبردهای اصلاح و درمانی در محیط زندان
۷۰	گفتار اول: برگزاری دوره های اصلاح و درمانی
۷۲	گفتار دوم: راهبرد اولویت در اصلاح
۷۳	گفتار سوم: راهبرد ارزیابی و سنجش کارایی
۷۵	گفتار چهارم: تخییر در اصلاح
۷۶	گفتار پنجم: تخصصی نمودن امر اصلاح
۷۷	مبحث سوم: جلوه های اصلاح و درمانی
۷۷	گفتار اول: طبقه بندی و تفکیک زندانیان
۷۷	بند اول: ایران
۸۰	بند دوم: کانادا
۸۲	گفتار دوم: ملاقات با زندانیان
۸۲	بند اول: ایران

۸۲	بند دوم:کانادا
۸۳	گفتار سوم:دوره های اصلاح و درمانی
۸۳	بند اول:اشتغال
۸۳	الف:ایران
۸۵	ب:کانادا
۸۷	بند دوم:برنامه های بازپرورانه
۸۷	الف:ایران
۸۷	ب:کانادا
۸۹	بند سوم:برنامه های درمانی
۸۹	الف:ایران
۸۹	ب:کانادا
۹۵	گفتار چهارم:تنبیهات انضباطی
۹۵	بند اول:ایران
۹۶	بند دوم:کانادا
۹۷	مبحث چهارم:بررسی راهبردی
۱۰۷	فصل چهارم:راهبردهای اصلاح و درمانی در خارج از محیط زندان و دوره آزادی
۱۰۸	مبحث اول:معرفی راهبردهای موجود
۱۰۹	گفتار اول:راهبر توسعه ضمانت اجراهای اجتماع مدار
۱۰۹	بند اول:بیان راهبرد
۱۱۰	بند دوم:مولفه های راهبرد
۱۱۱	الف:گسترش مشارکت مردمی
۱۱۲	ب:اصل تناسب

- ۱۱۲ ج: ابعاد ترمیمی
- ۱۱۳ د: نظارت و مراقبت
- ۱۱۴ گفتار دوم: راهبرد توسعه حمایت از زندانی آزاد شده
- ۱۱۶ گفتار سوم: راهبرد نظارت، کنترل و تمرین
- ۱۱۷ مبحث دوم: جلوه های منعکس
- ۱۱۸ گفتار اول: کانادا
- ۱۱۸ بند اول: کمپ های تعلیمات نظامی
- ۱۱۹ بند دوم: بازداشت خانگی
- ۱۲۱ بند سوم: نظارت الکترونیکی
- ۱۲۳ بند چهارم: جریمه نقدی - جریمه روزانه - برنامه انتخاب برنامه
- ۱۲۴ بند پنجم: نظارت اجتماعی لحظه ای فشرده
- ۱۲۴ بند ششم: نظارت طولانی مدت
- ۱۲۵ بند هفتم: برنامه شبکه نمایندگی هماهنگ
- ۱۲۵ بند هشتم: نهاد کرکان
- ۱۲۶ بند نهم: برنامه حمایت مالی و سکونت
- ۱۲۷ بند دهم: برنامه های درمانی
- ۱۲۸ بند یازدهم: ارتش رستگاری
- ۱۲۸ بند دوازدهم: کمیته های مشورتی شهروندان
- ۱۲۹ بند سیزدهم: گروه های حمایت و نگهداری
- ۱۳۰ بند چهاردهم: محافل حمایت و پاسخگویی
- ۱۳۰ بند پانزدهم: تعلیق مراقبتی
- ۱۳۲ بند شانزدهم: آزادی مشروط

۱۳۲	الف: بیان تاریخچه و شرح مختصر نهاد
۱۳۵	ب: مدل های اجرایی
۱۳۵	۱: آزادی موقت
۱۳۵	۲: آزادی مشروط روزانه
۱۳۶	۳: مشروط کامل
۱۳۶	۴: آزادی مشروط قانونی
۱۳۶	۵: آزادی کار محور
۱۳۷	گفتار دوم: ایران
۱۳۷	بند اول: خدمات عام المنفعه
۱۳۹	بند دوم: دوره مراقبت
۱۳۹	بند سوم: محرومیت از حقوق اجتماعی
۱۴۰	بند چهارم: جریمه نقدی و جریمه روزانه
۱۴۱	بند پنجم: مرکز مراقبت های بعد از خروج
۱۴۲	بند ششم: تعلیق اجرای مجازات
۱۴۳	بند هفتم: آزادی مشروط
۱۴۴	بند هشتم: نهاد نیمه آزادی
۱۴۵	مبحث دوم: بررسی راهبردی
۱۴۵	گفتار اول: ایران
۱۵۰	گفتار دوم: کانادا
۱۵۵	نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۵۹	فهرست منابع

مقدمه

۱: طرح موضوع

سیستم های قانون گذاری در کشورهای مختلف همواره متکی بر پیشرفت و تحولات ناشی از دانش جرمشناسی بوده اند. اصلاح و درمان مجرمین از جمله موضوعاتی بوده است که در یک سیر تاریخی در دانش جرمشناسی مورد بحث قرار گرفته و متحول شده است.

سیاست اصلاح و درمان مجرمین یک رویکرد انسانی است که متأثر از یافته های جرمشناسی بالینی می باشد. این سیاست از مجرای حفظ و نگهداری مجرم در جامعه و باز اجتماع پذیر نمودن وی به طور عملی سیاست طرد و حذف بزهدار را از جامعه کنار زده و در درصد است تا این موضوع را تبیین نماید که بزهدار فردی نابهنجار است و نیازمند درمان و اصلاح می باشد و چنین راهی نیز الگوی کیفر مدار صرف نمی باشد.

این اعتقاد وجود دارد که عقاید اصلاح و درمان مجرمین از سال ۱۹۰۰ میلادی به طور رسمی بیان شده و موجب تغییرات جزئی و همچنین استفاده مجموعه ای از راهکارهای خاص همانند مجازات های نامعین، آزادی مشروط، تعلیق و... گردیده است. لکن در دهه ۶۰ بود که این عقاید به طور جدی مورد انتقاد قرار گرفت. در این ارتباط لیبرال ها، اصلاح و درمان را از این جهت که به دولت اجازه اجرای اجباری برنامه های اصلاح و درمان را نسبت به مجرمین می داد سرزنش کرده و محافظه کاران نیز اصلاح و درمان را به دلیل ملایمت و نرمی با مجرمین طرد می کردند. در این زمان بود که ناقوس برنامه های اصلاح و درمان توسط مارتینسون با انتشار مقاله «هیچ چیز موثر واقع نشده است»^۱ به صدا در آمد. به مرور و با گذشت زمان، تحقیقات وسیع تری در خصوص اصلاح و درمان صورت گرفت که حکایت از نتیجه دیگر داشت. آندریوس و بونتتا در (۱۹۹۴) بر مطالعات کربای و بایلی مهر تایید گذاشتند و ضمن بیان پنج اصل خطر، نیاز، واکنش، ملاحظه حرفه ای و تمامیت به توصیف برنامه های اصلاحی پرداختند.^۲

هر چند هنوز نیز منتقدان سیاست اصلاح و درمان به طور کامل قانع به پذیرش سیاست مذکور نشده اند لکن بسیاری از کشورها در این زمینه تجربیات و سیر تاریخی آموزنده ای را

^۱: no thing works

^۲: Fransis.T.Cullen and Paul.G.Endrea(2001).assessing correctional rehabilitation (policy,practice and prospects). Washington: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice. p.107.

پشت سر گذاشته و همچنان نیز بر پیشبرد اهداف و شناسایی شیوه ها و راهکارهای جدید پافشاری می نمایند و حتی در این عرصه هزینه و سرمایه گذاری های بلند مدتی را نیز انجام داده اند.

وجود چنین تجربیات و سیر آموزنده ای راه را برای سایر کشورها هموار نموده است تا با تدبیر در این ساز و کارها، سیاست هایی را اتخاذ نمایند که از نظر قابلیت اجرایی و میزان کارایی درخور توجه باشد. به عنوان مثال در سیاست جنایی کشورهای پیشرفته در حوزه جرم‌شناسی، تمایل به تغییر در نوع واکنش و ضمانت اجراها به وضوح دیده می شود.

کشورهای مدرن تنبیه بدنی و مجازات اعدام را منسوخ داشته و ضمن این که در راهکارهای اصلاحی ضمن مجازات حبس تامل نموده و تجربیاتی را آموخته اند به سمت جایگزین های مجازات حبس متمایل شده اند. جریمه نقدی روزانه، حبس تعلیقی، خدمات عام المنفعه و... به طور مستمر در این کشورها در حال شکل گیری و توسعه است.^۱

چنین به نظر می رسد که اصلاح درمان مجرمین در سیاست جنایی هر کشور متکی و یا محدود به مرحله و مقطع خاصی از دادرسی یا حتی متوجه مجرمین خاصی نمی باشد بلکه تصمیم گیرندگان سیاست جنایی در کشورهای مختلف بر این هستند تا راهبردهای کلان اصلاحی را از طرق مختلف، با اهداف مستقیم یا غیر مستقیم و با کیفیت و شدت متفاوت و در مراحل مختلف تدوین و پایه ریزی نمایند.

هرچند با صحبت از برنامه های اصلاح و درمان مجرمین و راهبردهای اصلاحی آن، اولین چیزی که در ذهن ظاهر می گردد برنامه های اصلاح و درمانی محیط زندان می باشد (به طوری که در اکثر مقالات و تحقیقات با این موضوع، تمرکز بر این مرحله بوده است) لکن نگارنده معتقد است که راهبردهای اصلاح و درمانی مجرمین در تمامی مراحل قابل تصور، قابلیت تحلیل و بررسی می یابد و حتی چنان که در فصول بعد بیان خواهد شد کارایی و درجه تاثیر سازوکارهای اصلاحی در برخی از مراحل در قیاس با محیط زندان در مرتبه بالاتری قرار می گیرد.

تصمیم گیرندگان سیاست جنایی در هر کشور به طور حتم سیاست های کلان خود را با در نظر گرفتن موقعیت و شرایط موجود زمانی و مکانی و همچنین موقعیت های فرهنگی و مذهبی جامعه خود تدوین و پایه گذاری می نمایند. لذا بی تردید برنامه های اصلاح و درمان مجرمین نیز که از یافته های ارزشمند جرم‌شناسی می باشد از این قاعده مستثنی نبوده و مبتنی بر تفکرات خاص در آن حوزه مطرح می گردد.

---

^۱نجفی ابراندآبادی، علی حسین و هاشم بیگی، حمید(۱۳۷۷). دانشنامه جرم‌شناسی. چاپ اول. تهران: انتشارات گنج دانش. صفحه ۲۷۷.

در این نوشتار برآنیم تا ضمن معرفی راهکارهای اصلاح و درمانی در مراحل مختلف دادرسی، به بررسی و شرح مختصر نهادها پرداخته و در یک بررسی راهبردی، سیاست های راهبردی نهفته در این نهادها را مورد تحلیل قرار دهیم.

۲: هدف از انجام تحقیق

شاید بتوان گفت هدف اصلی از انجام این تحقیق برجسته سازی نموده های سیاست اصلاح و درمان مجرمین ایران در قیاس با نموده ها و راهبردهای اصلاحی کانادا می باشد. چنین هدفی در قالب مطالعه تطبیقی با یکی از پیشرفته ترین سیستم های اصلاح و درمانی جهان می تواند محقق گردد.

به طور حتم سیستم اصلاحی و راهبردهای داخلی خالی از ضعف نمی باشد. معرفی ابهامات موجود در اجرا و تعارضات مطرح، هدف به طبع تحقیق حاضر می باشد، شاید با همراهی تحقیقات احتمالی آینده، انگیزش لازم برای ارج نهادن به چنین حوزه مهمی نسبت به تصمیم گیرندگان سیاست جنایی ایران صورت گیرد. از سوئی نظر به فقدان تحقیق شایسته و مفصل در حوزه مطالعه تطبیقی اصلاح و درمان، برآنیم ضمن مهیا و تامین نمودن اهداف بیان شده، خلا موجود در مطالعات داخلی را در حد امکان کم رنگ تر نماییم.

۳: مسأله اساسی و سوالات تحقیق:

آنچه که مساله پایان نامه با موضوع حاضر را تشکیل می دهد بررسی رابطه و مقایسه راهبردهای اصلاحی در سیستم های حقوقی ایران و کانادا می باشد؛ یا به عبارتی نشان دادن نقاط روشن و تاریک راهبردهای اصلاحی در هر یک از سیستم های ایران و کانادا با تاکید بر چگونگی به کار گیری نقاط قوت سیستم حقوقی کانادا در نظام اصلاحی ایران. بر این اساس سوالات اصلی که در پایان نامه حاضر به دنبال پاسخگویی به آنها می باشیم از قرار ذیل می باشند:

۱: راهبردهای اصلاح و درمانی در ایران کدامند؟

۲: در مقایسه راهبردهای موجود در دو کشور، نقاط اشتراک و افتراق آنها چیست؟

۳: تاکید و توجهات سیستم دو کشور در حوزه اصلاح و درمان بیشتر متوجه چه حوزه ای بوده است؟

۴: پیشینه تحقیق

موضوع مطالعه تطبیقی اصلاح و درمان در مطالعات داخلی هنوز مورد توجه و اهتمام قرار نگرفته است و اشاره به راهبردهای اصلاح و درمانی سایر کشورها در اندک مقالات موجود به طور جسته و گریخته می باشد. مضافاً به این که حتی راهبردهای اصلاحی ایران نیز آن طور که شایسته و بایسته آن است مورد مطالعه و بررسی واقع نشده است به طوری که می توان گفت جزوه جرم‌شناسی آقای دکتر علی حسین نجفی ابراندآبادی (دانشگاه شهید بهشتی)، مقاله "اصلاح مجرمان در سیاست جنایی تقنینی ایران" آقای دکتر محمد علی حاجی ده آبادی و پایان نامه "پیشگیری از جرم و اصلاح مجرمین در حقوق کیفری ایران" آقای طاهایی نژاد (دانشگاه شهید بهشتی) اندک منابع برجسته موجود می باشند. البته اخیراً پایان نامه ای با عنوان "اصلاح و درمان مجرمین در عصر مدیریت ریسک جرم" در دانشگاه شیراز از سوی آقای کونانی به راهنمایی دکتر ابراهیمی مورد دفاع قرار گرفته که حوزه تئوریک اصلاح و درمان را در عمق ریسک جرم به بحث گذاشته و به سهم خود خلاء وجود پژوهش کارآمد در این زمینه را کم رنگ تر نموده است.

مقاله دکتر حاجی ده آبادی ضمن ضعف در حوزه بیان تطبیقی، حق مطلب موضوع خود را نیز ادا ننموده است و مطلب بیان شده تحت هیچ شرایطی تاب بیان سیاست جنایی تقنینی ایران در حوزه اصلاح و درمان مجرمین را ندارد. در این مقاله که شاید در بحث از راهبردهای اصلاح و درمان کامل تر از بقیه مقالات عمل نموده است از یک سو راهبردها به شکل بسیار مختصر آمده و از سوی دیگر بسیاری از راهبردهای اصلاحی مورد اشاره واقع نشده است و بیشتر تمرکز بر راهبردهای فقهی و معرفی آنان بوده است.

پایان نامه آقای کونانی نیز با وجود این که موضوع اصلاح و درمان را یدک می کشد لکن رویکردی تطبیقی را در حوزه اصلاح و درمان برنگزیده و بیان عامی جدای از هر سیستم حقوقی ابراز داشته است. در این پایان نامه برخلاف موضوع مورد نظریه راهبردهای اصلاحی اشاره ای نشده و از این جهت تنها زمینه ی فکری را برای ورود و پژوهش بیشتر ایجاد و تقویت می نماید.

مقاله آقای امیر حسین نیازپور از جمله دیگر منابع موجود داخلی است که در حوزه اصلاح و درمان به نگارش در آمده است. در این مقاله راهبردهای اصلاح و درمان به صورت کلی و ناقص مطرح و هر یک نیز به نحو مختصری توضیح داده شده است اما مهمترین نکته در خصوص این مقاله ساختار و چهارچوب مشخصی است که قابل تحسین می باشد.

در میان منابع داخلی دیگر، مقالات ترجمه شده خارجی همانند "از ایدئولوژی هیچ چیز موثر نیست تا جنبش احیای بازپروری" ترجمه آقای قاسمی مقدم می باشند. این دسته از منابع متأسفانه از سوئی به بیان تکراری تاریخچه پرداخته و از سوی دیگر در برخی موارد مانند مقاله

مذکور جملات بیان شده حاکی از عدم فهم صحیح مطلب از سوی مترجم می باشد. بیان جملات مغلط و نارسا، فهم کلی مقاله را سخت و برداشت ناصحیح مترجم باعث سر در گمی خواننده می گردد. در مقاله مذکور به راهبردهای اصلاحی اشاره ای نشده و بیشتر مبانی و تحولات تاریخی مد نظر قرار گرفته است.

دسته دیگر از مقالات مطرح در حوزه اصلاح و درمان، مقالاتی اند که به طور جزئی یکی از سازوکارهای اصلاحی را با تاکید بر زندان به بحث گذاشته اند. مقاله "پیامدهای حرفه آموزی و اشتغال به کار زندانیان" از آقای محمد صالح ولیدی و مقاله "تاثیر نماز در اصلاح و تربیت زندانیان" از آقای علی احمدی از این دسته می باشند. در این دو مقاله به خصوص مقاله اول، نویسنده از موضوع اصلی که اصلاح و درمان است ناخواسته خارج شده و مباحث حاشیه ای اشتغال را به شکل گسترده ای بیان کرده است.

در حوزه درمان مجرمین نیز مقالاتی در حقوق داخلی به رشته تحریر در آمده است که می توان به مقاله "اجتماع درمانی" آقای ناصر فتحی مقدم و "روان درمانی پلی به سوی کاهش جمعیت کیری زندان ها" خانم طاهره اسلامی مقدم اشاره کرد. مقاله اول تنها در حوزه درمان مجرمین معتاد بوده و روش tc را به بحث گذاشته است. در مقاله خانم طاهری مقدم نیز روان درمانی به طور کلی بیان شده؛ ضمن این که اهداف، ملزومات و رویکرد دینی مورد اشاره قرار گرفته است. بنابراین می توان گفت در هر دو مقاله موجود بحث تطبیقی جایگاهی نداشته است و اشاره ای نیز به راهبرد در مفهوم واقعی آن نشده است.

همانند بسیاری دیگر از زمینه ها، در زمینه مطالعات اصلاح و درمان مجرمین نیز کشورهای آمریکای شمالی و اروپا قدم بلندی از سایر کشورها خصوصا کشورهای جهان سوم همانند ایران جلوتر هستند. همایش مطالعه تطبیقی راهبردهای اصلاح و درمان اروپا و آمریکای شمالی مهر تاییدی بر این بیان می باشد. وجود کتب متعدد در این حوزه حاکی از غنا و عمق مطالعات در این کشورها می باشد. وجود تالیفات بسیار در (csc of correctional service of canada) نشان از وجود زمینه لازم برای انجام مطالعه تطبیقی در حوزه اصلاح و درمان است.

بنابراین می توان گفت حوزه اصلاح و درمان به طور اعم و اخص (مطالعه تطبیقی) همچنان در ایران نو بوده و باب ورود به آن جهت انجام پژوهش های شایسته کاملا باز می باشد؛ به طوری که مرکز پژوهش های مجمع تشخیص مصلحت نظام، بررسی مطالعه تطبیقی در حوزه اصلاح و درمان را مورد تاکید قرار داده و در برنامه پنجم توسعه و برنامه سوم توسعه قضایی نیز سیاست اصلاح و درمان مجرمین از سیاست های کلان کشور محسوب شده است.

۵: روش تحقیق

تحقیق حاضر به روش کتاب خانه ای-اسنادی صورت گرفته است . در این راستا مطالعه و دسترسی به قوانین و کتب مربوط به سیستم اصلاحی کانادا بیشتر از طریق دسترسی اینترنتی میسر گشت و سایت های مربوط به نهادهای اصلاحی کانادا نیز در ارتباط با دائلود کتاب های مورد نیاز از اهمیت برخوردار بوده است.

۶: ساماندهی تحقیق

تحقیق حاضر در (۴) فصل ارائه می گردد.فصل اول تحت عنوان "کلیات" مباحث اساسی و پایه ای در خصوص اصلاح و درمان بیان می نماید. فصل دوم راهبردهای اصلاحی را در مرحله پیش کیفر مورد بررسی قرار می دهد. فصل سوم به راهبردهای اصلاح و درمانی در مرحله اجرای کیفر زندان می پردازد و در فصل چهارم راهبردهای اصلاحی و درمانی در مرحله خارج از محیط کیفری مورد بررسی واقع می شود.در این فصل در پناه ضمانت اجراهای اجتماعی و همچنین سازوکارهای موجود در زمان آزادی ، راهبردهای اصلاحی استخراج و مورد تحلیل واقع می شود